

Пропозиції
Міністерства культури та інформаційної політики України
до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України
щодо забезпечення мовних прав корінних народів, національних меншин
України у сфері освіти»

ініційований н.д. Бойко Ю.А., Рабінович В.З. та іншими
реєстр. № 4648 від 26.01.2021
перше читання

1. Міністерство культури та інформаційної політики України не підтримує проект Закону «Про внесення змін до деяких Законів України щодо забезпечення мовних прав корінних народів, національних меншин України у сфері освіти» (далі – проект Закону).

2. Проектом Закону пропонується внести зміни до статті 7 Закону України «Про освіту», статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та статті 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту», які призведуть, у разі їх прийняття, до звуження використання державної мови у сфері освіти, не сприятимуть опануванню державної мови особами, які належать до національних меншин та корінних народів України.

Гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод (Рішення Конституційного суду України від 12.04.2012 № 9-рп/2012).

Як зазначається в Оцінці та рекомендаціях Верховного комісара ОБСЄ з питань національних меншин, «Державна мова може бути ефективним інструментом забезпечення суспільної згоди. Отже, сприяння використанню державної мови є законним інтересом держави. Крім того, знання державної мови надає переваги особам, які належать до національних меншин. Знання державної мови збільшує можливості ефективної участі в житті суспільства на всіх рівнях. Для цього особи, які належать до національних меншин, повинні мати і використовувати можливість вивчення державної мови. Слід очікувати, що всі члени суспільства, зокрема особи, які належать до національних меншин, використовують державну мову у певних комунікативних ситуаціях у громадському житті, як визначено законом. Іншими словами, не існує права, яким передбачається, що національні меншини ніколи не повинні використовувати державної мови. У Європейській хартії регіональних мов або мов меншин чітко зазначено: «захист і заохочення регіональних мов або мов меншин не повинні здійснюватися на шкоду офіційним мовам і не відмінюють необхідність вивчення офіційних мов»¹.

Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) у своїх Висновках та Рекомендаціях зазначає, що «розвиток державної мови

¹Оцінка та рекомендації Верховного комісара ОБСЄ з питань національних меншин до проекту Закону “Про мови в Україні” (№1015-3), 20.12.2010, параграф 13, <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/38639.html>.

гарантує розвиток ідентичності суспільства у державі, і в подальшому забезпечить взаємне спілкування між та в межах складових частин населення. Можливість громадян вживати офіційну мову на всій території країни може бути також забезпечена з метою уникнення дискримінації щодо здійснення їхніх фундаментальних прав, у тих регіонах, де особи, що належать до національної меншини, становлять більшість населення».²

Необхідність прийняття проекту Закону обґрунтовується, зокрема, судженням, що «нормами частини першої статті 7 Закону України «Про освіту» звужено обсяг конституційних прав національних меншин України на навчання рідною мовою в комунальних закладах освіти для здобуття загальної середньої освіти та встановлюються дискримінаційні переваги (привілеї) за мовними ознаками та етнічним походженням особам, які належать до корінних народів України». Проте Конституційний Суд України у своєму рішенні від 16 липня 2019 року № 10-р/2019, дослідивши Закон України «Про освіту» в аспекті забезпечення балансу між вивченням і застосуванням державної мови і вільним розвитком, використанням, захистом мов національних меншин та корінних народів України, вказує, що:

на рівні Закону передбачено засоби та механізми для реалізації особами, які належать до національних меншин та корінних народів України, права на вивчення мов відповідних національних меншин та корінних народів України разом із вивченням української мови як державної, оскільки вона є умовою свідомого об'єднання громадян у межах території України;

Закон гарантує національним меншинам та корінним народам України право на вивчення рідної мови та передбачає вивчення державної української мови, що є однією з умов їх повноцінної інтеграції в українське суспільство. Неможливість вивчати державну мову перешкоджає соціалізації представників національних меншин та корінних народів України;

ухваливши Закон, держава створила умови для повноцінної реалізації відповідних прав національних меншин, в тому числі корінних народів України, вивчати рідну мову, а також отримувати освіту державною мовою незалежно від походження, повноцінно реалізовувати визначені Конституцією України права;

у Законі врегульовано суспільні відносини реалізації конституційного права людини на освіту, у тому числі у частині гарантування прав національних меншин та корінних народів України на навчання чи вивчення мови відповідної національної меншини чи корінного народу України;

Закон не перешкоджає вивченню мов національних меншин, його положення спрямовані на створення для всіх громадян України умов, необхідних для оволодіння державною мовою з метою забезпечення в подальшому можливості здійснювати професійну діяльність в обраній галузі із застосуванням державної мови.

Цим же рішенням Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII зі змінами визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним).

² Висновок Венеційської комісії № 555/2009 щодо Закону Про державну мову словацької республіки, параграф 42. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)035-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)035-e)

Запропоновані у проекті Закону зміни суперечать змісту освітньої реформи стосовно забезпечення рівних можливостей усім громадянам України незалежно від етнічного походження в реалізації конституційного права на якісну освіту та професійну самореалізацію в Україні та створять суттєві перешкоди зусиллям держави, спрямованим на відновлення використання української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Міністр культури та
інформаційної політики України

Олександр ТКАЧЕНКО

« 10 » січня 2021 р.